

УДК 271.222(497.11)-523.4"1869/..."
271.222(497.11)-523.4-725"1869/..."

Дарко Ивановић

Гимназија, Велика Плана

Црква у Милошевцу

Abstract: Од времена оснивања милошевачке парохије (1828) Милошевац и Трновче имали су четрнаест свештеника, вредних и поштованих пароха. Аутор даје кључне податке о свештеницима милошевачке парохије, закључујући да су многи од њих напредовали у служби и после одласка из Милошевца. Милошевачки свештеници и Црква имали су велику улогу у ширењу вере и духовном просвећивању народа, чак и у време аустроугарске и немачке окупације и комунистичке власти. У томе су им помогли побожни људи из Милошевца и Трновча, пре свих — богомољци.

Key words: милошевачка парохија, Милошевац, Трновче, богомољачки покрет, црквена просвета.

Милошевац, насеље средњовековног порекла, данас једно од најлепших Мсела Поморавља, увек је имао развијен црквени и духовни живот. Средњовековно село, које се простирало на потесима Ђелије и Селиште, на обали Моравине отоке Бистричине, имало је цркву са манастиром. То потврђује топоним *Ђелије*. Тамо је почетком XX века откопано неколико предмета: часна трпеза, камени свећњак, крст и сребрна звездица.¹ Нажалост, нису пронађени писани историјски извори о овом светом храму, нити о њему има података у турским тефтерима из XV и XVI века. Евентуална археолошка истраживања на поменутим локалитетима потврдила би постојање цркве и манастира.

Према предању, у Селишту је пре једног века постојао бунар лековите воде („црквени бунар“). Народ је његовом водом лечио болести очију. У близини се налазило старо гробље.

Подизање цркве

Мештани Милошевца, који су ишли у крњевачку и лозовичку богомољу, пола века су тражили одобрење за подизање цркве. У време прве владе кнеза Милоша Обреновића (1815–1839) добили су дозволу и прикупили новац и грађевински материјал. Међутим, ова акција је пропала због Вучићеве буне и промене династије (1842). Молбу за подизање цркве потписали су

¹ Боривоје Дробњаковић, *Смедеревско Подунавље и Јасеница*, Београд, 1925, 343.

Милошевчани: Марко Ћирић, Јанко Симић, Живко Ђурђевић, Милан Живановић, Станоје Лукић, Стефан Богдановић, Мирко Ђорић, Бранко Лукић, Радован Живановић и Станко Марковић и Трновчани: Станоје Чолаковић, Марко Миловановић и Стојан Јанковић.

Требало је да прође готово три деценије да би Милошевчани остварили своју жељу. Они су, тј. њихова општина, 18. јануара 1865. године послали молбу тадашњем министру грађевина и изразили жељу да подигну цркву у вредности до 3 000 цесарских (аустријских) дуката. Истовремено су молили министра просвете и црквених дела да посредује код Козисторије да се она заузме у министарству грађевина за израду плана и предарачуна, пошто су већ раније на терен изашли срески начелник и „земљомер“. За израду плана и предрачуна заузео се и окружни (смедеревски) прота Милутин Банић,² који је касније, почетком марта 1869. године, осветио темеље цркве у Милошевцу.³

После пет година молби и захтевања, почетком септембра 1870. године завршена је изградња милошевачке цркве. Јосиф (Јозеф) Шток, предузимач изградње ове цркве, молио је министра просвете и црквених дела да одреди комисију за преглед ове грађевине, тј. да потврди његов предлог чланова комисије (окружни начелник, инжењер смедеревског округа, три одборника које би изабрала црквена општина и један свештеник).⁴

Највећи удео у подизању цркве имали су милошевачки свештеници Михаило Радовановић и Матеја Миливојевић и виђени мештани: Петар Кузмачић (са прилогом у светим утварима у укупној вредности од 125 дуката), Живота и Данило Лукић (велика звона тежине 3 000 кг, 51 дукат), Павле Насић (28), Марко Станковић (28), Јанко Симић (25), Станко Момировић (20), Никола Симић (16), Тома Лукић, Живојин Проговац (председник општине) и други. И Шток је дао велики прилог: мермерну крстионицу (38 дуката). Новац је прикупљан и општинским прирезом („црквени бир“), тако да су у изградњи цркве учествовали сви мештани. Прикупљено је много више од планираног новца, укупно 7 000 дуката. Општина се задужила код Управе фондова, а дуг је отплаћивала од поменутог приреза. Цркву, посвећену Рождеству Пресвете Богородице (21/8. септембар), исте године, на Малу Госпојину осветио је митрополит Србије Михаило.⁵

После изградње своје цркве, Милошевчани су престали да иду у старе цркве дрвнаре у Крњевицу и Лозовику. Миливој Гавриловић, срески школски надзорник, забележио је да се ова црква налази одмах до школе и дома, да је лепа и већа од околних. Похвалио је и њен иконостас.⁶

Треба рећи да је Милошевац пре изградње цркве имао капелу, у којој је службовао о. Михаило Радовановић од времена рукоположења у свештеника

² Архив Србије (АС), МПс, VIII – 1 757/1870.

³ АС, МБ, 390, 415/1869.

⁴ *Исшо*.

⁵ *Лейхойис Милошевачке цркве*, I, 1.

⁶ М. Гавриловић, *Смедеревско Поморавље*, Нови Сад, 1930, 23.

(1861). Ова капела, ранија школска зграда, била је на месту где је данас стари дом. Милутин Банић, смедеревски протојереј, помиње ову капелу („Имаду капелу у свом селу“) и жалбе Милошевчана на удаљеност крњевачке цркве (12. март 1865).⁷

Црква

Милошевачка црква, једна од најлепших догomoља Браничевске епархије, подигнута је у византијском стилу, са једним централним кубетом и уздигнутим звоником, у основи крста. Према летопису:

На темељима се уздижу прави и равни зидови чија висина износи 16 метара. Дужина цркве је заједно са олтарском апсидом 25 м, а ширина је 15,5 м. Кров је висок и стрм, покривен црепом а кубе плехом. Око цркве је пространа, равна и веома лепа црквена порта, у величини 0,85 ари.

Унутрашњост милошевачке цркве је веома лепа, светла и чиста. Црква је пространа, са патосом од белог мермера. Са обе стране до бочних страна цркве су столови за старије и изнемогле особе. Певнице су на уобичајним местима, у левој и десној певничкој апсиди.⁸

Ова једнобродна црква има на источној страни велику апсиду, три нише на средини и ђаконикон и проскомидију са стране. Подељена је на олтарски део, наос и простор испод галерије и звоника. Прозорски отвори су монофоре, а на ђаконику и проскомидији налази се по један правоугаони отвор. Монофоре су (четири) и на горњем делу звоника, који је квадратне основе. Кубе, осмостраног облика, покривено је лимом, као и звоник. Темељи цркве су камени, а зидови су грађени опеком. Кровна конструкција је од дрвених греда, покривена црепом и лимом.⁹

Сат за цркву је нађављен 1925. године. Кров је реконструисан 2006. године, када је урађена и фасада са изолацијом и замена дрвених прозора алуминијским. Нешто раније је поново покривен звоник (1997). Аустроугарска војска је за време окупације (1915–1918) однела црквена звона, као и из осталих српских цркава. Она звона су враћена или исплаћена после наплате ратне штете.

Зграда „канцеларија цркве“ саграђена је 1887. године, а 1952. је уз њу дозидана друга, „стан за пароха“.

У црквеној порти, иза олтара, до свештеничког гробља, била је заједничка гробница 30 немачких војника погинулих у Првом светском рату. Посмртни остаци ових војника пренети су 1936. на немачко гробље у Смедереву. На њиховом месту октобра 1944. године сахрањено је 14 руских војника који су погинули код милошевачке железничке станице. После Другог свет-

⁷ АС, МБ, 363/1865.

⁸ *Лейтойис Милошевачке цркве*, рукопис, I.

⁹ *Просйорно-йланска зашйийиа нейокрейнних кулйурних добара ойшйине Велика Плана*, Регионални завод за заштиту споменика културе Смедерево, Смедерево, 1987, 71–72.

ског рата њихови посмртни остаци пренети су у Пожаревац, на заједничку Спомен-костурницу Чачалица.¹⁰

Милошевачка парохија има два активна гробља: милошевачко и трновачко. Бригу о гробљима увек је водила локална власт, народни одбор и месна заједница.

Милошевачкој парохији припада и новосаграђена црква у Трновчу, која је посвећена трећем дану Духова (Тројице).

Иконостас, дрвени, конципиран у класичном духу са барокним декоративним елементима, урадио је Никола Марковић из Пожареваца. У две зоне налази се укупно 20 икона, размештених у канонском и тачном реду. Иконе, првокласне уметничке израде, рађене су на дасци, уљаним бојама. Иконостас се завршава декоративним крстом са насликаним распећем и двама овалним иконама (представе св. Богородице и св. Јована Богослова). Исти мајстор урадио је певнице и архијерејски престо. Поред икона на иконостасу, црква има и покретне иконе, израђене на дрвету, које се износе на целивање народу на све Господње, Богородичне и светитељске празнике.

У унутрашњости цркве лукови су осликани декоративном пластиком, медаљони, у калоти кубета је Христос Пантократор у седећем ставу. У овој оштећеној композицији насликани су анђели и две женске фигуре.¹¹

У цркви су на зиду мање мермерне спомен-плоче и споменик — именик Милошевчана који су као војници умрли или погинули у Првом светском рату.

Црква има два антиминос, старији (освећен 1867) и новији (освећен 1921. од српског патријарха Димитрија). Међу најзначајније предмете примењене уметности треба издвојити посребрени путир и два стара месингана крста (1867). Најстарије црквене књиге су минеји (једно коло из 1868, друго из 1886), цветни триоди (1864, 1876), октоиси (1863, 1887), србљак (1861), требник (1851), апостол (1864), типикон (1862), мало јеванђеље и велико јеванђеље (1868).¹² Црква има и друге старине, св. плаштанице (1870, 1933), сасуде, крстове, богослужбене одежде и друге св. утвари. Црквена библиотека обилује бројним црквеним књигама и часописима.

Свештеници

Крњевачка црква је у првим деценијама XIX века имала две парохије, односно по два свештеника, који су живели у Крњеву: Стефана Поповића и Матеју Стефана Поповића (умро пре 1831. године), потом Јована Стефана Поповића (1814–1865, рукоположен 1836. у Београду),¹³ Димитрија Поповића (1772–1841, рукоположен 1800. у Нишу), Игњата Димитрија Поповића (1809–

¹⁰ *Лейойис Милошевачке цркве*, рукопис, I.

¹¹ *Проспјорно-џланска зашћийа...*, 77–78.

¹² *Исјо*.

¹³ АС, Државни савет, 196/1837.

1859, крњевачки свештеник од децембра 1838) и Павла Миливојевића. Овим парохијама припадало је неколико села тадашње јасеничке нахије: Крњево, Велико Орашје, Крушево (заселак), Мала Плана, Милошевац и Трновче. Године 1828. први пут се помиње милошевачка парохија као самостална, пошто је издвојена из крњевачке парохије. Тада је имала Милошевац, Баре (део Крњева) и Трновче.

Свештеници милошевачке парохије, који су касније живели у Милошевцу, обављали су све верске обреде (крштења, венчања, опела, славе, освећења водице и друго) у сва три наведена насеља.

Павле Миливојевић

Павле Миливојевић био је први свештеник фамилије Миливојевић. Родом је из Ратара код Смедеревске Паланке. Дошао је у крњевачку цркву одмах после рукоположења од стране митрополита Антима 1828. Живео је у Милошевцу, где се раније бавио земљорадњом, абаџијским занатом и „учитељством“. У писаним изворима први пут се помиње у арачком тефтеру јасеничке капетаније за 1832. годину под бројем 112: „Јереј Павле Миливојевић, ожењен, стар 29 година“¹⁴. Дакле, о. Павле је рођен 1803. године.

Овај јереј служио је у крњевачкој цркви од 1828. до 1861, када је крњевачки заселак Баре припадао његовој парохији. Он је 1858. године наставио да „обслужује“ шест породица које су се из Бара доселиле у Крњево.

О. Павле помиње се у списковима свештеника Београдске митрополије из 1836. и из средине шесте деценије XIX века, а ти се спискови чувају у различитим фондовима Архива Србије у Београду. Његово име се налази и на бројним списковима пренумераната, међу њима за књиге Доситеја Обрадовића (*Живой и ѿрикљученија*, 1833), Димитрија Давидовића (*Забавник, календар за 1835. ѿгину*) и Димитрија Аврамовића (*Светѡ ѿра са сѡране вере, художесѡва и ѡвеснице*, Београд, 1848).¹⁵

Попа Павла, првог пароха милошевачке парохије, савременици су описали као човека благе и добре нарави, доброг свештеника, човека од речи. Према њиховим причама, он је увек носио тредник, крст и епитрахил, како би на позив парохијана одмах чинодејствовао.¹⁶ Умро је у Милошевцу на Цвети, 17. априла 1861, а сахрањен је код крњевачке цркве, на јужној страни олтара.¹⁷

Михаило Радовановић

Михаило Радовановић, родом из Ратара (1831), после завршена три разреда основне школе радио је као практикант у среској канцеларији у Смедеревској Паланци. Потом је учитељевао у Милошевцу, где се оженио. Међутим, пошто није био квалификован за учитељски посао, разрешен је. Наставио је

¹⁴ АС, ЗТ – 606.

¹⁵ Леонтије Павловић, *Књиѡа у смедеревском крају у XIX веку*, Смедерево, 1974, 76, 78 и 88.

¹⁶ *Лейѡиис Милошевачке цркве*, рукопис, I.

¹⁷ АС, МБ, 464/1861.

школовање у београдској богословији. Док је чекао парохију, учитељевао је у милошевачкој школи, а после рукоположења у свештеника (1861) службовао је у старој милошевачкој капели.

О. Михаило је дошао у милошевачку цркву после смрти о. Павла Миливојевића. Пошто је знао да ће милошевачку парохију тражити Матеја Миливојевић, син попа Павла који је тада био у четвртом разреду богословије, он је, у договору са виђенијим грађанима из Трновча, молио да буде постављен за трновачког свештеника.¹⁸ Неуспешно је тражио и парохију свештеника Матеје Миливојевића или нову поделу милошевачких парохија. Смедеревски прота Милутин Банић одбијао је да Радовановићу да синђелију на парохију (1868).¹⁹

Иако је Радовановић ревносно обављао богослужење и био један од иницијатора за подизање цркве у Милошевцу (1870), у служби је споро напредовао, углавном због отпора средине — тако је одликован црвеним појасом тек после 33 године свештеничке службе. На првој парохији је остао свега две године, да би је уступио о. Матеји и прешао на другу милошевачку парохију, у којој је остао све до своје смрти 1915. године. Сахрањен је на милошевачком гробљу.

Према *Пойису сѣановнишѣва и ѿѿѿпривреде* из 1863. године, о. Михаило имао је четворочлану породицу: жену Радугу (стара 28 година), брата Јакова (22) и кћер Милену (2), и скромно имање: „кућа с плацем од 1½ дана (у вредности 50 д.ц.), 1 дан косаће земље (20), 1¾ дана винограда (37) и 1½ дан под воћем (27), све у вредности 139 дуката цесарских.“

Његов месечни приход процењен је на 16 талира.²⁰

О. Михаило је у Трновчу скупии прилог за подизање цркве и споменика кнезу Михаилу Обреновићу. Приложници су давали турске гроше, углавном према свом имућству.

Матеја Павла Миливојевић

Трећи милошевачки свештеник, Матеја — Мата Миливојевић, син попа Павла, рођен је 1843. у Милошевцу. Зато што је завршио богословију, мештани Милошевца обратили су се митрополиту Михаилу тражећи да се овај постави за свештеника. Митрополит је донео компромисно решење, тј. наредио је да се милошевачка парохија подели на прву и другу, тако да су обе имале по пола Милошевца и Трновча. На прву парохију је постављен о. Михаило Радовановић, а на другу Матеја Миливојевић. О. Матеја је рукоположен за свештеника 18. јануара 1862. После жалбе о. Мате и Трновчана, митрополит је Мату поставио на прву парохију, на којој је овај остао све до своје смрти. О. Михаило није тражио прву парохију ни после Матине смрти.²¹

¹⁸ *Лейѿѿис Милошевачке цркве*, „Михаило Радовановић“.

¹⁹ АС, МБ, 1 538/1868.

²⁰ АС, МФ, *Пойисна књѣа 1863. ѿгдине*, 189.

²¹ *Лейѿѿис Милошевачке цркве*, рукопис, I.

После повратка попа Михаила на другу парохију, побунили су се Трновчани, љути што их је оставио, те су поднели неколико тужби, углавном на његову наводну неуредност „у дужности“ (1890).

Поп Мата био је боље образован од његових претходника, пошто је завршио четири разреда основне школе, четири разреда гимназије и три и по разреда богословије у Београду. Летописац га је описао као човека добре нарави, искреног и дружељубивог, доброг познаваоца „црквеног правила“ и доброг певача црквених и народних песама.²²

У време *Пойиса сѣановнишѣва и имовине* (1863) о. Мата је имао месечни приход од 16 талира и веће имање него његов колега (544 д.ц.). Он је са породицом заведен под бројем 2 274. „Парох милошевачки Матеја Миловановић, 21; жена Радојка 20, брат Илија 17. Имање: кућа с плацем од два дана орања (180 д.ц.), 7¼ дана ораће земље (77), 17 дана косаће земље (340) и 1¾ дана винограда (37).“²³

Површина Матиног поседа, по нашем метарском систему, износила је: плац — око 110 ари, њиве — око 400 ари, ливаде — 340 ари и виноград — 14 ари, укупно — 8 хектара и 84 ари.

Поп Мата је умро 1. јануара 1885, а сахрањен је код милошевачке цркве, југоисточно од олтару.

Светозар Вујичић

После Матине смрти, прву парохију је добио Светозар Вујичић, рођен 1857. године у Жабарима код Тополе. Завршио је богословију у Београду. Учитељевао је у Грошници и Крњеву (јул 1881 – мај 1884).²⁴ После одласка из Крњева рукоположен је у свештеника. Најпре је служиовао у Сидници, потом у милошевачкој цркви, све до своје смрти (1895). Сахрањен је на милошевачком гробљу.²⁵

Прота Игњат Матеје Миливојевић

Игњат Миливојевић, пети милошевачки парох и свештеник треће генерације ове породице, рођен је 22. августа 1866. у Милошевцу. Завршио је редовно школовање у београдској богословији (1889). Док је чекао парохију, учитељевао је у Божевцу, Крњеву (1890, управник и учитељ трећег разреда), Ратарима, Трновцу (1891–1892), Михајловцу и Милошевцу. За свештеника је рукоположен у београдској Саборној цркви 27. августа 1894, затим је био капелан болесном проти Младену Видаковићу. После Вујичићеве смрти (1895) прешао је на прву милошевачку парохију, на којој је служиовао све до постављења за окружног протојереја звчанског округа у Косовској Митровици (1913), после ослобођења Косова у Првом балканском рату.

²² *Исѣо*.

²³ АС, МФ, *Пойисна књиѣа 1863. ѣодине*, 189.

²⁴ Дарко Ивановић, *Крњево и његова школа*, ОШ „Милан Кршљанин“, Крњево, 1989, 88.

²⁵ *Лейѣоис Милошевачке цркве*, I.

О. Игњат вршио је дужност окружног проте до уласка немачке и аустро-угарске војске на Косово (новембар 1915). У августу следеће године интерниран је у логор Нежидер, где је боравио до Видовдана 1918. године. Због недостатка свештеника пуштен је из ропства и поново је постављен за свештеника прве милошевачке парохије. Потом се, после ослобођења Србије, вратио у Косовску Митровицу на своју дужност (јануар 1919). У Милошевац је поново враћен 4. априла 1919. Средином 1926. постављен је за намесника среза орашког (са седиштем у Милошевцу). Разрешен је те дужности 14. фебруара због старости и изнемоглости. Умро је 12. новембра исте године. Сахрањен је у породичној гробници на милошевачком гробљу.

У време Игњатове службе у Милошевцу, 3. септембра 1921. године, по одлуци Светог архијерејског сабора у Београду, установљена је Браничевска епархија са седиштем у Пожаревцу.

Игњатов син Милан завршио је богословију и студије права, али је умро млад. Без мушког рода био је и други Игњатов син Панта.

Прота Игњат био је напредан и хуман човек, оснивач окружног Црвеног крста, пчеларског удружења и међу првима је помогао изградњу дечје колоније. Поседовао је богату приватну библиотеку. Био је претплатник на неколико црквених часописа и *Весник Српске цркве*, лист свештеничког удружења. Познат је и као аутор једног буквара и текстова у богословским новинама и стручним часописима. Један је од оснивача Здравствене, Кредитне и Земљорадничке задруге у Милошевцу.

Црквене власти су награђивале његову добру и ревносну службу: правом ношења црвеног појаса (1903), протојерејском камилавком (1913), чином протопрезвитера (1927) и напрсним крстом (1937).²⁶

Драгољуб Радовановић

Драгољуб Радовановић, парох друге свештеничке породице у Милошевцу, рођен је 21. јуна 1881. После завршеног учења на Духовном семинару у Русији учитељавао је у Раму, Кучеву и Гареву (пожаревачки округ). Након рукоположења за свештеника (5. мај 1907) постављен је за капелана болесном свештенику Димитрију Ђорђевићу у Кули, а 1909 — свом болесном стрицу Михаилу Радовановићу, свештенику друге милошевачке парохије. Почетком Првог светског рата премештен је у Шетоње, а затим у Рановац, где је пензионисан. Умро је 1946. као пензионер у Пожаревцу.

Милован Манојловић

Милован — Мића П. Манојловић, седми по реду парох у Милошевцу, рођен је 2. септембра 1899. у Крњеву, у породици која је дала познатог музиколога и композитора Косту Манојловића. После завршетка деветоразредне богословије у Београду и Сремским Карловцима рукоположен је за ђакона паланачке цркве 14. септембра 1921, а потом за свештеника друге

²⁶ *Исшо*.

милошевачке парохије (22. април 1922). После осам година службовања у Милошевцу премештен је у Смедеревску Паланку, на њену другу парохију, потом је био архијерејски намесник јасенички у Паланци.

Савременици су о. Мићу памтили као примерног свештеника, одличног беседника и певача црквених и народних песама. Често је говорио јектеније, молитве и песме на српском језику. Његова жеља била је да се све црквене књиге преведу на српски језик.²⁷ Много је радио и на црквеној музици, позоришту и задружном покрету у Милошевцу.

Прота Душан Митошевић описао је о. Мићу једном реченицом: „Карактеран, неседичан и пун љубави према Богу, цркви и народу, прота Мића оставио је иза себе траг најелитнијег свештеника до сада у Милошевцу и непомирљивог борца за увођење српског говорног језика на нашем богослужењу у цркви.“²⁸

О. Милован је 1929. године одликован црвеним појасом од патријарха Димитрија, а 1954. године протојерејским чином, када је постављен за архијерејској намесника јасеничког.

Према *Шемањизму Источно-православне српске патријаршије*, 1925. године биле су две милошевачке парохије, прва (парох Игњат Миливојевић, 2 720 верника) и друга (п. Милован Манојловић, 2 700 верника, са Трновцем).²⁹

Радослав Ж. Влајић

Радослав Влајић, син лекара, рођен 2. фебруара 1907. у Власотинцу, кратко је служио у другој милошевачкој парохији (10. март 1931 – 2. децембар 1932). Завршио је петоразредну богословију у Призрену. Помогао је оснивање Богомољачког братства у Милошевцу.

О. Радослав је из Милошевца премештен на миљевићку парохију (наместништво рамско-голубачко), потом је постављен на малоорашку у подунавском наместништву. Контузован је у великој експлозији у Смедереву 5. јуна 1941. и тада је остао без једног ока. Његов несрећни живот трагично је завршен у фебруару 1942. године, погибом у Водњу.

Милан В. Дрењаковић

Рођен је 5. маја 1906. године у Голобоку. Завршио је основну школу, нижу гимназију и богословију у Призрену (1931). После рукоположења у септембру исте године постављен је за капелана старом свештенику Ђорђу Благојевићу у Кисиљеву (наместништво рамско-голубачко). Већ септембра 1932. године премештен је на другу милошевачку парохију, потом на прву (новембар 1940). Службу је завршио на првој лозовичкој парохији (13. мај 1957 – 1966). Умро

²⁷ Исто.

²⁸ Душан Митошевић, рукопис.

²⁹ *Шемањизам Источно-православне српске патријаршије, по подацима из 1924. године*, С. Карловци, 1925, Наместништво великоорашко, Милошевац.

је у Лозовику 5. октобра 1966, а сахрањен је следећег дана на осипаоничком гробљу.

Почетком Дрењаковићевог службовања у Милошевцу припојено је Браничевској епархији Смедеревско протопрезвитерство, тј. смедеревски и великоорашки срез на левој обали Велике Мораве. Од 1. марта 1932. свештеници ова два среза, односно намесништва обрађали су се за све верске и црквене потребе Браничевској епархији и њеном суду. Они су у својим молитвама спомињали епископа Јована и наредне браничевске епископе. Исте године објављена је *Регулација црквених ојшћина и парохија у Епархији браничевској од 29. октобра 1932. године*. Према овој регулацији, Архиепископско намесништво великоорашко имало је десет црквених општина, и то: лозовичко-сараорачку са четири парохије (сараорачка и три лозовичке), милошевачку са две парохије, трновачку, крњевску (2), великоорашку (2), великопланску (3), ацибеговачку (2; староацибеговачка и новоацибеговачка), марковачку (2), ракиначку и радовањску.³⁰ Дрењаковић је успешно ораганизовао милошевачку црквену општину. Његовом иницијативом ова општина је изградила парохијски дом, који је имао двособни стан у коме је он са породицом становао.

Парохијани су памтили свештеника Милана као „одличног појца, доброг беседника и неуморног пастира који воли свој свештенички позив“. Истакао се и у раду са богомољцима у селу, на годишњим и полугодишњим саборима Савеза братстава у епархији. Један такав сабор је организовао у Милошевцу.³¹

Јован Марчетић

Јован — Јово Марчетић, избегли свештеник из Сарајева, нашао је уточиште у Србији. Завршио је богословију 1936. у Сарајеву. У Милошевцу је опслуживао другу парохију: милошевачку Табачину и село Трновче. У марту 1944. године избегао је у САД и потом тамо обављао дужност парохијског свештеника.

Григорије Волков

Пре Марчетићевог доласка Трновче је девет година било засебна црквена општина у којој је служио Григорије Волков, руски избегли свештеник. Волков је служио у једној трновачкој капели. Ухапшен је као припадник Равногорског покрета у робијао је у Борском руднику. Крајем 1944. године побегао је у Трст, потом је добио парохију у Харбору (САД, Индијана).³²

Драгољуб Б. Момировић

Драгољуб Момировић, пореклом из Милошевца, рођен је 1914. у Крагујевцу. Навешћемо и остале његове биографске податке: завршио основну школу и шест разреда гимназије у Крагујевцу, потом богословију у Сремским

³⁰ *Браничевски весник* 1, 1932–1933, 17.

³¹ Душан Митошевић, рукопис.

³² *Лейойис Милошевачке цркве*, I.

Карловцима (1931–1937); 28. августа 1938. рукоположен у чин свештеника; постављен за пароха друговачке парохије; у марту 1944. премештен на другу милошевачку парохију; 1951. дипломирао на Богословском факултету у Београду, потом апсолвирао на Филозофском факултету Београдског универзитета на групи класичних језика; 1961. одликован протојерејским чином од стране браничевског епископа Хризостома; 1965. постављен за секретара епархије сремске и хонорарног наставника богословије у Сремским Карловцима.

Поводом 85 година постојања милошевачке цркве и 25 година богомољачког братства у Милошевцу, о. Драгуљуб је са Милошевчанима и Трновчанима угостио епископа Хризостома 28. августа 1955. године. Летописац милошевачке цркве забележио је да је свештеник Момировић добро сарађивао са богомољцима у обе парохије.

Послератно Архијерејско намесништво великоорашко у Срезу поморавском имало је парохије и на десној страни Велике Мораве: доњоливадичку, жабарску, симићевску и четерешку. После укидања овог среза (1955) наступиле су промене и у црквеној организацији. Решењем епископа Хризостома укинута је намесништво великоорашко и већи његов део припојен је Архијерејском намесништву подунавском (седиште у Смедереву; северна насеља, међу њима Милошевац и Трновче), а мањи део — Архијерејском намесништву ресавском (седиште у Свилајнцу; насеља: Марковац, Ракинац, Ново Село и Старо Село).³³

После одласка проте Драгољуба у Сремске Карловце (1965) милошевачку парохију су привремено опслуживали Богољуб Момировић (крњевачки парох) и Драгољуб Матејић (пензионисани архијерејски намесник у Пожаревцу, родом из Крњева).

Владислав Крупезевић

Владислав Крупезевић, рођен 1938. године у Великој Крсни, потиче из велике свештеничке и просветарске фамилије. Завршио је основну школу и нижу гимназију у свом родном селу, потом пет разреда богословије у Београду (1960). Рукоположен је у чин ђакона и презвитера већ 3. и 4. децембра 1960. године у Пожаревцу од епископа браничевског Хризостома. Службовао је у моравском Александровцу (од 5. децембра 1960), Милошевцу (од 9. маја 1965) и Великој Плани, до одласка у пензију (1. фебруар 1973 – 1991). Црквене власти су наградиле његову ревносну и добру службу црвеним појасом (1967), чиновима протонамесника (1972) и протојереја (1978).

О. Владислав је 1963. године обновио цркву и подигао „народну канцеларију“ у Александровцу. На његову иницијативу обновљен је иконостас у милошевачкој цркви (1969) и рад Црквено-певачког друштва „Морава“ у Милошевцу (1969). Следеће године свечано је обележена стогодишњица постојања светог храма у Милошевцу.³⁴

³³ *Шемаџизам Епархије браничевске*, Пожаревац, 1972, 41–42.

³⁴ Казивање проте Владислава Крупезевића; Архив Браничевске епархије, *Досијеа свештите-*

Прота Владислав служи недељом и на празнике у Копорину, средњовековном манастиру и задужбини деспота Стефана Лазаревића.

Слободан Рајић

О. Слободан, рођен 1947. године у Старом Селу, завршио је петоразредну богословију и стручни богословски испит у Сремским Карловцима (1970). Рукоположен је у чин ђакон 12. јула 1972. у Витанцу код Деспотовца и, после 14 дана, у чин презвитера у пожаревачкој Саборној цркви. Службовао је у Милошевцу и Трновчу (1. фебруар 1973 – 15. мај 1978), Старом Селу и Ореовици (од 1. октобра 2000. до данас).

У време службе о. Слободана црква у Милошевцу је препокривена црепом, ограђена је порта и направљене су гараже. Наставио је да прикупља новац за изградњу цркве у Трновчу, што је почео о. Влада.³⁵

Миломир Милановић

После одласка о. Слободана на староселску парохију, дужност у Милошевцу примио је Миломир Милановић, дотадашњи парох доњоливадички. Милановић је рођен 1938. године у Гају код Сребрнице (Босна). Завршио је четири разреда гимназије у Бајиној Башти и пет разреда богословије у Призрену (1955–1959). Ванредно је студирао на Богословском факултету. Године 1961. рукоположен је у Тузли у чин ђакон и презвитера. Најпре је службовао у зворничко-тузланској епархији, на парохијама у Модричи, Градачцу и Зворнику. Подигао је нове цркве у Зелињи код Градацца и Дрињачи код Зворника и нови парохијски дом у Зворнику. Због тога и због добре службе одликован је црвеним појасом (1965) и чином протојереја (1970). Примљен је у Епархију браничевску 15. марта 1974. године, када је постављен за привременог пароха доњоливадичког. У Ливадици је обновио цркву и парохијски дом. На место пароха милошевачког премештен је 5. априла 1978. У Милошевцу је прво оспособио парохијски дом, потом је поправио цркву са спољне стране и претресао кров. Цркву је поправљао и 1986. и 1991. године. Иконе је сликао самоуки сликар Миодраг — Миле Миљковић из Сараораца.

Прота Миломир је отишао у пензију 8. јула 1993. и потом се преселио у Бајину Башту.³⁶

Драгиша Никодијевић

После одласка проте Милановића, средином јула 1993, дужност на милошевачкој парохији примио је Драгиша Никодијевић, дотадашњи парох клењски. О. Драгиша, пореклом из Доње Ливадице, рођен је 1961. године у Великој Плани. Завршио је богословију у Београду („Свети Сава“, 1984). Рукоположен је у пожаревачкој Саборној цркви најпре 1985. у чин ђакон, потом 1986. у чин свештеника, оба пута од стране епископа Хризостома. Од 1986.

ника; прота Драгиша Лекић, *Парохија и црква александровачка*, Александровац, 2001, 55.

³⁵ Казивање о. Слободана Рајића; *Досијеа свештеника*.

³⁶ *Лейтис Милошевачке цркве*, I; *Досијеа свештеника*.

године службовао је у Клењу код Голупца, а од 1993. до данас у Милошевцу и Трновчу.³⁷ О. Драгиша је велику пажњу посветио изградњи цркве у Трновчу и настави веронауке. Одликован је достојанством протонамесника (1997).

Службеници и верници

Верни мештани Милошевца и Трновча радосно су дочекали изградњу и освећење храма у Милошевцу. Редовно су долазили на Свету Литургију све до првих послератних деценија, када су комунисти укинули наставу веронауке и прославу школског патрона светог Саве, одузимали црквама и манастирима покретну и непокретну имовину, црквене матичне књиге и друго, забрањивали деци и људима да иду у цркву итд. Ипак, они нису успели да угасе црквени, православни живот у Србији, дакле, и у Милошевцу.

Милошевац је у верском погледу увек био искључиво православна средина. Село осим храмовне славе (Мала Госпојина) слави заветине: Младенце (9/22. март) и Ђурђевдан (23. април / 6. мај), а у Трновчу се слави св. Кирил архиепископ јерусалимски (18/31. март) и први дан Духова. На Ђурђевдан је ношена литија кроз поља, обилажени су и зарезивани записи.

Све до 1931. године црквеном имовином су управљали свештеници и црквени тутори, који су заједно обављали и остале послове црквене општине. Од освећења милошевачке цркве промењено је десетак татора: Тома Лукић, Павле Настић, Бранко Добрић, Илија Живановић, Јован Аранђеловић, Антоније Томић, Аврам Ђулић, Ђурица Ђурић, Михаило Радивојевић и Божидар Витомирац. За време таторства Јована Аранђеловића смањен је општински дуг за изградњу цркве са 40 000 на 5 000 динара и изграђена је црквена кућа (1915). Године 1939. уместо татора уведен је благајник, најпре Сава А. Ђорић, потом угледни Миливоје Димитријевић. После хапшења Миливоја Димитријевића (рођијао пет година) радили су као благајници Милутин С. Ђурић, Живан Јелић и други.³⁸

Након ступања на снагу Устава Српске православне цркве (1931), у Милошевцу је, као и у дугим парохијама, извршен избор за црквеноопштински савет, а из овога је накнадно изабран црквеноопштински управни одбор. На првим изборима победила је листа Божидара Витомирца (председник), који је веома успешно сарађивао са благајницима.

У време окупације, тј. од одвајања СПЦ од државе, на челу црквене општине у Милошевцу налазило се Привремено поверенство, које је представљао старешина цркве, милошевачки парох. Крајем педесетих година XX века поверенство су сачињавали:

председник: Драгољуб Б. Момировић, свештеник;
секретар: Властимир Новаковић;

³⁷ Казивање о. Драгише Никодијевића; *Извештај о редовном годишњем прегледу парохије и црквене општине Милошевац* (1999).

³⁸ *Летопис Милошевачке цркве*, I.

благајник: Живан Н. Јелић;

чланови: Радојица Стевановић, Јанко Јаковљевић, Младен Ћирић, Радоје Филиповић, Боровоје Скокић, Александар Момировић (сви из Милошевца), Милан Бранковић, Милутин Радовановић и Божидар Матић (сви из Трновча).³⁹

Црквеноуправни одбори, бирани углавном на шест година, именовани су од стране Епархијског управног одбора, и то на предлог арх. намесника. На пример, Управни одбор од 18. фебруара 1991. године сачињавали су: Радослав Ђорић, Живорад Јелић, Мирослав Павловић, Мирослав Николић, Слободан Станковић, Момчило Ж. Радуловић, Светомир Ђулић, Зоран Филиповић (сви из Милошевца), Угљеша Степић, Драгољуб Костић, Живојин Петровић и Небојша Степић (сви из Трновча).⁴⁰

Посао црквењака обављали су веома поштени људи и љубитељи цркве, углавном бесплатно. Најдуже су се задржали Стеван Пауновић (†1947), Вукосав М. Станојловић (†1947), Миладин В. Пауновић и Живадин Т. Станковић (прекинуо црквену службу 1967).⁴¹

У цркви су били активни и појци, који су певали у цркви и на сахранама. Према *Летопису*, за певницом су најчешће били: Урош Г. Бранковић, Живорад Ж. Јелић, учитељ у пензији, Антоније Максимовић из Милошевца и Милош Бранковић из Трновча.

Дечји хор „Св. Петар и Павле“, састављен од деце из Трновча која посећују часове веронауке, основан је 1996. године. Ова деца су сваке недеље и у време распуста и празника певала у милошевачкој цркви под управом хоровађе, Надице Станојевић из Трновча. Хор је наступао и у околним црквама. Данас хор води Зоран Петровић, професор клавира. О. Драгиша редовно држи часове веронауке при Цркви.

Била је активна и драмска секција, која је углавном наступала на дан школске славе. Објављиван је и часопис „Православни пастир“.

Побожни Милошевчани и Трновчани били су активни и у многим акцијама за прикупљање добровољног прилога за изградњу и обнављање цркава и манастира. Треба издвојити и чланове Одбора за изградњу спомен-цркве Вожду Карађорђу у Радовању (1930): Рад. П. Јовановића, Стојадина Радуловића, Тодора Пешића, Божидара Ђујића (сви из Милошевца), Живојина Радовановића, Светозара Божића и Милорада Миловановића (сви из Трновча).

Неки мештани су поклањањем богослужбених књига помагали своју цркву. Према белешкама, дрводељски еснаф приложио је Библију у три тома штампану у Москви 1839. године (1871),⁴² Павле Весовић — *Минеј* (VIII, 1799),

³⁹ *Исфо.*

⁴⁰ Архив Епархије браничевске, *Извештаји о редовном њрејледу љарохија и црквених ой-ишћина*, Милошевац, 1991.

⁴¹ *Летопис Милошевачке цркве*, Црквењаци.

⁴² Леонтије Павловић, *Сјоменица ОШ „Димитрије Давидовић“*, Смедерево, 1976, 315.

Трновчанин Павле Ђурић — *Велики ѿредник* из 1850. године, Хаџи Алекса Велимировић (лозовички парох) — *Тийикон* из 1862. године итд.⁴³

Богомољачки покрет

Раније су се у милошевачкој цркви истицали богомољци из Милошевца и Трновча. Милошевачко Богомољачко братство „Покров Пресвете Богородице“ основано је у време службе свештеника Радослава Влајића (1931–1932). Касније су са богомољцима добро сарађивали и други свештеници: Милан Дрењаковић, Григорије Волков и Драгољуб Момировић.

Богомољачки покрет у Милошевцу и Трновчу развио се под утицајем крњевачких богомољаца одмах након Првог богомољачког сабора у Крњеву (1920). Године 1940, на Покров Пресвете Богородице — славу милошевачког братства (1/14. октобар) — одржан је први тромесечни молитвени сабор братстава Православне народне хришћанске заједнице Епархије браничевске. Извештај са овог сабора, са малим одступањима, прилажемо на крају овог рада.

Тромесечни сабор у Милошевцу

На дан Покрова Пресвете Богородице — Братствене славе Милошевачког братства 1/14. овог месеца одржан је први тромесечни сабор братстава Православне народне хришћанске заједнице Епархије Браничевске.

Још уочи сабора пристизали су учесници из свих крајева наше Епархије. Такође је стигао и хор студената Богословског факултета и неколико чланова Хришћанске заједнице Младих људи са пројекционим апаратом.

Студентски хор узео је учешћа на свечаном бденију на коме су чинодејствовали три свештеника са ђаконом.

После бденија, у препуној сали просветног народног дома, одржана је духовна академија, на којој је хор студената отпевао неколико врло лепих световних и духовних песама и на којој је приказан филм из живота Господа Спаситеља уз предавање инж. Ђурђевића из Београда. Хорско певање студената као и филм оставили су леп утисак на све присутне.

Сутрадан је свечаност отпочела дочеком Преосвећеног Епископа Господина Венијамина, који је служио архијерејску Литургију уз суделовање великог броја свештеника.

Хор студената је лепо певао а на крају службе Божије Преосвећени Владика одржао је беседу коју је завршио читањем „Свенародног покајања“. За време читања народ је заједно са Архијерејем и свештеницима клечао.

У цркви је после св. Литургије одржан помен Блаженопочившем Краљу Ујединитељу, Патријарху Варнави и умрлим члановима Милошевачког братства. Затим је на подигнутој трибини пред црквом Преосвећени Владика извршио освећење водице, резање славског колача и освећење крсташ-барјака, па је беседом отворио Сабор и даље вођење сабора прихватио секретар

⁴³ *Исшо*, 316.

Епархијског савеза братстава ђакон М. Михајловић, вероучитељ из Пожаревца. Потом су послати телеграми Његовом Величанству Краљу Петру II, Патријарху српском Гаврилу и Епископу Николају Жичком.

Први је говорио свештеник о. М. Дрењаковић, председник Милошевачког братства, који је на крају свог говора предао освећени крсташ-барјак брату Луки Марковићу.

После овога, као делегати или мисионари, добили су реч и говорили, између осталих, ови:

брат Драги Милетић, делегат Централне из Крагујевца;

свештеник Михаило Голубовић из Великог Орашја;

о. Васијан из манастира Жиче;

ђакон М. Михајловић, делегат Савеза братстава;

брат Радосав Митровић, мисионар из Велике Планае;

брат Душан Глумац, студент, члан ХЗМЛБ;

брат Милутин Бранковић из Пожаревца;

сестра Душанка Живковић, студент теологије из Београда;

о. Алексије Черненко, свештеник из Крњева;

брат Мила Војиновић из Салаковца;

о. Р. Влајић, свештеник из Малог Орашја и

брат Анта Максимовић из Милошевца, који се у краћем говору захвалио на обилној посети њихове братствене славе и овог величанственог сабора. Између појединих говора народ је певао духовне песме.

Програм сабора овим је био исцрпљен па је, на основи свега оног што је речено и предложено, предложена следећа резолуција:

„Чланови Православног народног покрета са гостима родољубивим Србима и Српкињама, једнодушно окупљени на првом тромесечном сабору Епархије браничевске у Милошевцу, а на челу са својим Архијерејем Преосвећеним Епископом Венијамином и родољубивим свештеницима Светосавске Православне цркве, сматрају да је једини правилан пут за остварење среће и благодања, како у овоземаљском тако и у будућем животу — пут вере, и то: вере хришћанске православне, вере Светосавске, коју чува и проповеда народна Српска црква.

Стога, да би ово своје спасоносно уђење пренео на шире народне слојеве, сабор једногласно усваја следеће предлоге:

1. да веза братстава и чланова покрета са Управом Савеза убудуће буде што тешња и да се редовно шаљу писмени извештаји о раду и чланству братства;
2. да Управа Савеза, спремајући кроз течајеве нове мисионаре, појача мисионарску делатност;
3. да се приступи оснивању братствених читаоница;
4. да Управа Савеза шаље изасланике који ће давати упутства за организацију и даљи рад братствима;
5. да сви чланови покрета Православне народне хришћанске заједнице, најстроже воде рачуна о томе да своје речи потврђују делима, јер је записано: 'Вера без добрих дела мртва је'.

Ове је закључке сабор једногласно прихватио, па пошто је секретар Савеза братава Ђакон М. Михајловић захвалио браћи и сестрама што не пожалише ни труда ни времена само да овај сабор овако леп и величанствен буде и пошто их је позвао на Епархијски годишњи сабор у Смедереву на дан 28. октобра по старом, отпевано је „Достојно јест...“ па је са тим и овај део сабора завршен. Заједнички ручак народа и свештенства на челу са Преосвећеним Владиком приређен је у црквеној порти.⁴⁴

Свештеник Драгољуб Момировић је поводом 85-годишњице постојања милошевачке цркве и 25-годишњице боготољачког братства милошевачке парохије позвао браничевског епископа Хризостома да посети Милошевац. Владика се радо одазвао позиву и дошао 28. августа 1955. Свечано је прослављена и боготољачка слава, Рождество Пресвете Богородице, када се окупио велики број боготољаца из Милошевца, Трновча и других места и неколико манастира.⁴⁵ Треба рећи и да су боготољци били чланови хора, увек за певницом и у свему помагали свештенику. Добијали су помоћ од крњевачких боготољаца и често су заједно одлазили у околна места да шире православно хришћанство.

Стално је растао број милошевачких и трновачких боготољаца, све до шездесетих година прошлог века. Они су припремали све свечаности црквеног карактера (Задушнице, Видовдан итд.), редовно посећивали цркву, недељом и у празничним данима.

Трновачки боготољци, углавном они из кошарског краја, били су из неколико фамилија, од Матића (Александар), Степића (Тика, Угљеша, Милан), Мратинковића (Димитрије — Мита, Божидар) и Пантелића (Светозар — Тозић и његова жена Рина). Међу активнима у цркви био је и Чедомир Николић. Они су се истицали и у прикупљању добровољног прилога за изградњу своје боготоље и обнављање многих цркава и манастира.

Међу бројним боготољцима треба истакнути Александра Живојина Матића (1924–2004, пинтор), који је купио плац и поклонио га Грађевинском одбору за изградњу цркве. Он је у својој кући имао издвојену просторију за молитву, препуну икона. Више пута је ишао у Хиландар. Јерусалимском грамом стекао је звање хације (1985). Поред тога, он је добио архипастирску похвалницу (2004), четири споменице Свете српске царске лавре манастира Хиландара и, са супругом Вуком, другу архипастирску похвалницу.

Закључак

Милошевчани, иако дуго нису имали своју цркву, увек су били привржени нашој православној вери. Радо су одлазили на богослужење у оближње цркве дрвнаре у Крњеви и Лозовику. После добијања своје боготоље, прве од тврдог материјала у новоформираном великоорашком срезу, они су имали своје свештенике и црквену управу, заједно са суседним Трновчанима.

⁴⁴ *Браничевски весник*, Пожаревац, 1940, 234–236.

⁴⁵ *Лейтойис Милошевачке цркве*, 23.

Вековни сан Милошевчана остварен је почетком септембра 1870. године. Црква посвећена Рождеству Пресвете Богородице изграђена је у центру села, у близини старе капеле. На Свету Литургију долазили су и суседни Трновчани, који су неколико година раније изградили своју богомољу. Треба рећи да је Трновче припадало другој милошевачкој парохији, а данас је у јединственој милошевачкој парохији.

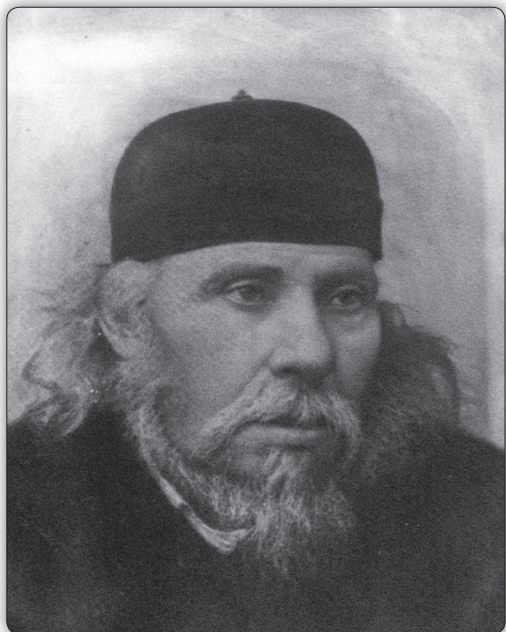
Од времена оснивања милошевачке парохије (1828) Милошевац и Трновче имали су четрнаест свештеника, вредних и поштованих пароха. Многи од њих напредовали су у служби и после одласка из Милошевца.

На крају, може се рећи да су милошевачки свештеници и црква имали велику улогу у ширењу вере и духовном просвећивању народа, чак и у време аустроугарске и немачке окупације и комунистичке власти. У томе су им помогли побожни људи из Милошевца и Трновча, пре свих: богомољци.

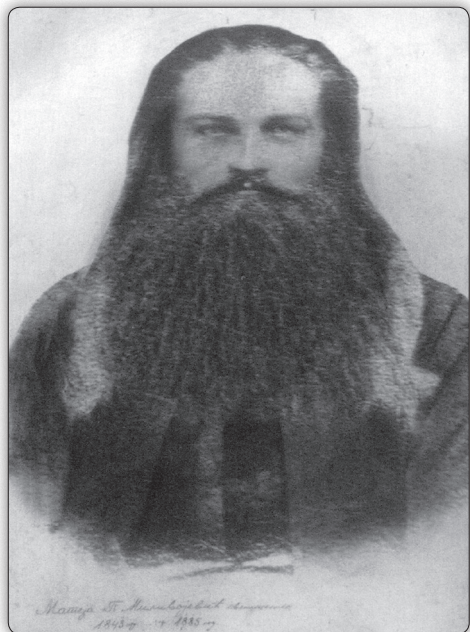
ПРИЛОГ

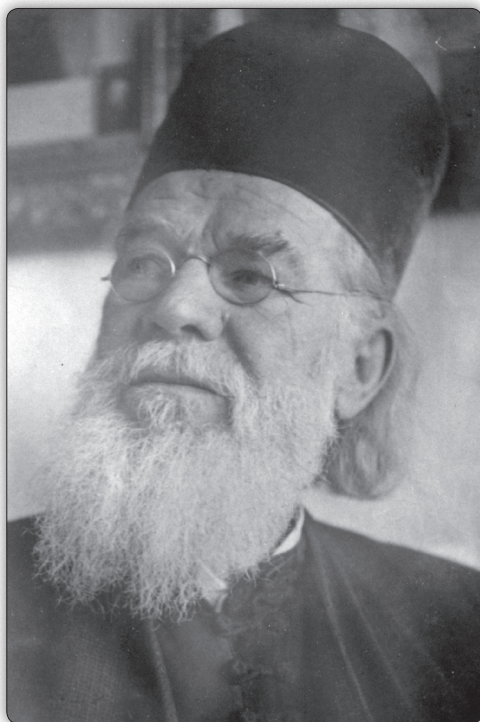
Милошевачка црква

Михаило Радовановић

Мајеја Павла Миливојевић

Прођа Ииђаи Мајеје Миливојевић

Драјољуб Радовановић

Драїољуб Б. Момировић

Слободан Рајић

*О. Драїиша Никодијевић и верници на
резању славскої колача
у Трновачкој цркви
(Дан св. Јована Злаїшоусїї, 1995)*